

Catalunya té un himne: Els Segadors

Però la seva història no ha estat gaires vegades explicada als catalans, que l'han après a cantar no pas a l'escola, sinó en fulls volants o en la més plena clandestinitat.

Sabem també que l'himne té dues lletres: La que anomenem "antiga", "històrica" o "tradicional", i la que es canta actualment, de tres estrofes.

Memorial de greuges i himne de batalla

La lletra de Els Segadors és la d'una cançó popular datable en el segle XVII, quan es produí la guerra dels catalans comandats per Pau Claris, president de la Generalitat, contra el rei de Castella Felip IV i molt especialment contra el seu privat, el comte-duc d'Olivares.

La lletra forma el que en podríem dir un "memorial de greuges": Les ofenses que les tropes castellanes allotjades a Catalunya feien als catalans, les intrigues del comte-duc, la revolta anomenada dels Segadors el dia de Corpus - el Corpus de Sang- del 1640, i l'alçament del poble català enfront dels abusos dels ocupants.

Aquesta lletra es la que anomenem històrica i ja fou recollida i estudiada en el segle XIX pel gran historiador de la nostra literatura Manuel Milà i Fontanals, que en publicà la variant més difosa en el seu Romancerillo Catalán, publicat el 1853 i reeditat el 1882, llibre fonamental per a la nostra renaixença literària, ja que ajudà a recuperar el valuós tresor del cançoner popular de Catalunya, que era a punt de perdre's.

La fixació de la seva música

Cap a l'any 1887, una colla d'amics catalanistes que procedien de les files de l'entitat La Jove Catalunya - entre els quals hi havia Àngel Guimerà, Lluís Domènech i Montaner, Francesc Matheu, Francesc Alió, Pere Nanot i Renart, Joan Montserrat, entre d'altres, i que es reunien amb personalitats com Verdaguer o Gaudí- decidiren que per facilitar-ne la difusió, calia escollir i fixar alguna de les diferents variants melòdiques existents de la cançó de Els Segadors, que com a poema ja era ben conegut en els ambients catalanistes.

Fou el músic Francesc Alió qui en féu la primera harmonització, basant-se en la melodia d'una altra cançó popular catalana - també anomenada Cançó dels segadors -, la lletra de la qual era d'una cançó de taverna.

La música era sensiblement igual a la que cantem avui, però calia afegir-hi una tonada més vibrant al final de cada estrofa. Fou l'escriptor Ernest Moliné i Brasés qui va aconsellar el "Bon cop de falç!" que Alió harmonitzà lliurement.

Des d'aleshores, la cançó de Els Segadors - encara amb lletra tradicional- s'imposà com a cant de les manifestacions del catalanisme.

El text actual

L'any 1899, la Unió Catalanista convocà un concurs per a dotar l'himne català d'una lletra més curta (la tradicional té més de seixanta versos), que s'adaptés a les reivindicacions modernes de Catalunya. Tot i que els elements més tradicionals s'hi oposaren al·legant que, si el poble havia creat la cançó era el poble el que l'havia de canviar, se celebrà el concurs i en fou guanyador el poeta Emili Guanyabens (que aleshores encara signava Guanyabens).

Entre els que s'hi oposaven hi havia gent tant prestigiosa com el bisbe Torras i Bages, el poeta Jacint Verdaguer i el patriarca dels Jocs Florals, Francesc Matheu. Per cert, que aquest fou qui ho encertà en afirmar que si bé ell no creia gaire en els concursos, en definitiva seria el poble català el que acceptaria o refusaria el canvi.

Les harmonitzacions actuals

La nova lletra - de tres estrofes, que és encara la que es canta avui - motivà un seguit d'harmonitzacions musicals molt valuoses. Cal destacar sobretot les de Lluís Millet, Enric Morera, Mas i Serracant, Pau Casals, Francesc Pujol (per a cobla) i, molt especialment, la que Joan Lamote de Grignon féu per a la Banda Municipal de Barcelona, i que en l'anterior període de la Generalitat era interpretada en els actes oficials; actualment, s'ha difós moltíssim l'harmonització feta per Josep Viader per a tot el Moviment Coral Català.

L'himne oficial de Catalunya

Els Segadors fou declarat himne oficial per un decret de la Generalitat, si bé no ho fou per l'Estatut Interior de Catalunya de 1933, que declarava oficials la bandera de les quatre barres i la llengua catalana. Però en la pràctica i en tots els actes oficials l'himne que s'interpretava en públic eren Els Segadors.

El Cant del Poble

Ara bé, en proclamar-se la República catalana el dia 14 d'abril de 1931, algunes persones - entre les quals el conseller de cultura Ventura Gassol - desitjaven un nou himne de caràcter menys bel·licós. Fou encarregat al mestre Amadeu Vives, que en feu la música basant-se en la composició Els Xiquets de Valls, d'en Clavé, i la lletra, al poeta Josep Maria de Sagarra.

Aquest himne titulat El cant del Poble - i que comença amb els coneguts versos: "Glòria, catalans, cantem! Cantem amb l'ànima!" - fou estrenat la nit del 18 d'abril de 1931, per l'Orfeó Català.

Però la reacció del públic no fou gaire favorable i, en acabar, reclamaren tumultuosament Els Segadors. Fou així - diguem que per plebiscit popular - que Els Segadors quedaren de nou consagrats com a l'himne nacional de Catalunya.

Prohibicions oficials: substitucions populars

Cal recordar que Els Segadors, com totes les manifestacions de la nostra personalitat col·lectiva, ha estat interdit en ocasions ben diverses. La dictadura de Primo de Rivera prohibí l'himne, i aquest fou substituït popularment per altres cants, com La Santa Espina (una sardana cantada amb lletra d'Àngel Guimerà i música d'Enric Morera) o per La Balanguera, amb lletra de Juan Alcover i música d'Amadeu Vives. També L'Emigrant - lletra de Verdaguer i música d'Amadeu Vives - substituï sovint, en actes públics, Els Segadors.

El Cant de la Senyera

Però ha estat durant aquests darrers quaranta anys de persecució de la llengua i de la cultura catalanes que el nostre poble s'ha enginyat per a trobar-hi un "recanvi" el més acceptat dels quals ha estat, indiscutiblement, El Cant de la Senyera, amb lletra de Joan Maragall i música de Lluís Millet - la interpretació del qual, com a himne de l'Orfeó Català i de l'antiga Germanor dels Orfeons de Catalunya, també fou prohibida per les autoritats franquistes, i donà lloc a la detenció de Jordi Pujol, després d'uns incidents al Palau de la Música Catalana l'any 1960.

També s'ha interpretat L'Emigrant - recordem l'emoció que hi posaven els exiliats i els soldats catalans que feien el servei militar a terres forasteres quan cantaven el "Dolça Catalunya /Pàtria del meu cor..." i fins i tot les estrofes patriòtiques del Virolai.

Però potser el substitutiu que feia més impressió, en els difícils anys quaranta, era la sardana Juny. La gent, en acabar la ballada, l'escoltava dempeus, en silenci, com si fos el nostre himne nacional.

Altres himnes patriòtics han estat L'Arbre Sagrat, de Guanyabens i Morera, i Plany.

Els segadors altra vegada en públic

Després de la seva prohibició el 1939, Els Segadors només foren interpretats a Catalunya, públicament, de manera clandestina. La primera vegada que ho foren col·lectivament, fou a Montserrat, el dia de l'enterrament de l'abat Aureli M. Escarré, per un nombrós grup d'assistents.

El dia 11 de setembre de 1970, al vespre, també els barcelonins pogueren escoltar l'himne català per uns altaveus que els joves del Front Nacional havien connectat a un magnetòfon amagat en un pis, davant l'Arc de Triomf de Barcelona.

I ja per fi, en acabar la Diada Nacional del 1976, a la plaça de Sant Boi, milers i milers de catalans arribats d'arreu de Catalunya entonaren les notes vibrants del nostre himne, dirigits per la mà mestre i emocionada de l'Oriol Martorell.

A l'arribada del President Tarradellas, el 23 d'octubre de 1977, s'interpretà ja com a himne oficial. Començava també, en aquest camp, el camí de la normalització de Catalunya, camí llarg i amb un final que es veu molt llunyà..

*Omnium Cultural (1979)